

XIX ÁSIR SHAYÍRLARÍ SHÍĞARMALARÍNDÁ QOLLANÍLGÁN AYÍRÍM ETNOTOPONIMLER HAQQÍNDÁ

G.M.Abishov – *filologiya ilimleri boyınsha filosofiya doktori*

S.B.Amaniyazova – *magistrant*

Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

Tayanch so‘zlar: mumtoz shoirlar, joy nomlari, etnotoponim, ularning nomlanish sabablari.

Ключевые слова: поэты классики, топонимы, этнотопонимы, причины их наименования.

Key words: classical poets, toponyms, ethnotoponyms, reasons for their naming.

Kirisiw. Til hám geografiya óz ara tereń baylanısqa tarawlar esaplanadı. Jer-suw atları (toponimler) óz dáwiriniń sociallıq, siyasiy, mádeniy hám etnikalıq kórinisin sáwlelendiriwshi áhmiyetli til birliklerinen biri bolıp tabıladı. Toponimikalıq sistemada xalıq, qáwim yaki etnikalıq topar atınan kelip shıqqan toponimler ayrıqsha áhmiyetke iye. Bunday toponimler, olardıń bir túri bolǵan etnotoponimler tek til bilimi ushın emes, al tariyx, etnologiya, etnografiya, antropologiya hám mádeniyattıń sıyaqlı pánler ushın da bahalı dárek bolıp xızmet etedi.

S.S.Gubaeva Fergana oypatlıǵı boyınsha jazǵan óziniń ilimiy jumısında ótmishte xalıq kóshpeli yamasa yarım otırıqshi turmıs keshirgen ayaqlardaǵı jer atamalarında etnonimler sanı kóp ekenligin, kerisinshe, xalıq ázelden otırıqshi bolǵan ayaqlardaǵı jer atamalarında etnotoponimler az ushırasatúǵın ayıp ótken [5].

Ádebiyatlarga sholw hám metodologiya. Qaraqalpaq til biliminde toponimikalıq materiallar boyınsha bir qansha ilimiy jumıslar alıp barıldı. Olarda Qaraqalpaqstan etnotoponimleri haqqında ilimiy qaraslar ayıp ótilgen. Máselen, D.Yuldashev qubla rayon etnotoponimlerin [17], G.Mámбетова arqa rayonlardıń etnogidronimlerin [10], G.Abishov Shımbay rayonındaǵı etnotoponimlerdi [2], A.Esemuratov Xojeli rayonındaǵı etnotoponimlerdi [7] ózleriniń miynetlerinde ilimiy analizlegen.

XIX ásir qaraqalpaq shayırları shıǵarmaları tilin úyreniw boyınsha bir qansha ilimiy jumıslar alıp barıldı. Máselen, D.Nasırov, O.Dospanov, A.Bekbergenov hám D.Saytovlar tárepinen jazılǵan miynette [11] klassik shayırlar shıǵarmaları tiliniń fonetikalıq sisteması, leksikalıq quramı, morfologiyalıq ózgeshelikleri úyrenilgen. Sh.Abđınazimovtıń miynetinde [1] Berdaq shıǵarmalarındaǵı, G.Qarlıbaevanıń monografiyasında [8] Ajiniyaz shıǵarmaları tilindegi toponimler qarastırılǵan. Degen menen, XIX ásir qaraqalpaq shayırları shıǵarmalarında ushırasatúǵın toponimler, onıń quramındaǵı etnotoponimler búgingi kúnge shekem qaraqalpaq til biliminde arnawlı izertlew obyektı bolǵan joq. Bul dáwirde ómir súrgen shayırlar jasaǵan orınlarındaǵı toponimlerdi ózleriniń shıǵarmalarında keltirip ótiw arqalı, elimizdiń tariyxıy orınların kórsetip ótken. Olardı onomastikalıq nızamlılıqlar tiykarında atalıw sebeplerin, jaylasqan orın anıqlaw Qaraqalpaqstan toponimiyasınıń materiallıq jaqtan bayıtıwda ámeliy járdem beredi. Bul temanıń aktual ekenligin bildiredi.

Izertlewe lingvistikalıq sıptalama, salıstırma-tariyxıy, bayanlaw, komponentlik analiz usıllarınan paydalanıldı.

Talqlaw hám nátiyjeler. Etnonimlerden qalıplesken toponimler kóbinese usı ayaqta jıllar, ásirler dawamında jasaǵan yamasa áhmiyetli rol atqarǵan qáwim yaki xalıqtıń atın eske túsiredi. Bunday toponimler arqalı áyyemgi xalıqlardıń migraciyası, jaylasıwı, sociallıq dúzilisi hám óz ara baylanısları haqqında áhmiyetli juwmaqlar shıǵarıw múmkin. Oraylıq Aziya, sonıń ishinde Qaraqalpaqstan aymaǵı bul baǵdarda oǵada bay tariyxıy hám toponimikalıq materiallarga iye.

Etnotoponimlerdi úyreniw tek ǵana til biliminiń ámeliy tarawı sıptatında emes, al xalıqtıń tariyxıy, etnikalıq hám

mádeniy rawajlanıwın anlaw quralı sıptatında da áhmiyetli esaplanadı. Bunday toponimler ózinde belgili bir xalıq yamasa qáwim tariyxın, olar jasaǵan ayaqlardı hám bul xalıqlardıń tariyxıy rolin sáwlelendirip turadı. Ásirese, toponimler arqalı milliy ózlik, tariyxıy sana hám mádeniy miyrastı saqlaw imkaniyatı bolıp, olar zamanagóy ilimiy izertlewler ushın bekkem tiykar wazıypasın atqaradı. Bul temanı XIX ásir shayırları shıǵarmaları misalında úyreniw arqalı toponimika hám etnonimika arasındaǵı quramalı hám qızıqlı baylanıs ashıp beriledi, sonday-aq, tildiń rawajlanıwı hám tariyxıy-etnikalıq processleri arasındaǵı úzliksiz baylanıslar tereńirek túsiniledi.

Klassik shayırlar shıǵarmaları tilinde XIX ásirge tán hám ayırımları házirgi kúnde de qollanılátúǵın makro hám mikro etnotoponimlerdi ushıratıw múmkin. Shayırlar bunday jer-suw atların qollanıw arqalı qaraqalpaq xalıqınıń urıwları jaylasqan orınlardı atap ótpekshi boladı. Xalqımızda ázelden jaylasqan orındı millet yaki urıw atları menen ataw jıy ushırasadı. Biz olardı XIX ásir shayırları shıǵarmaları tilinde de kóriwimiz múmkin. Máselen,

Haybatınan ditirer Hajar, Hindistan,

Góruǵlıbek kibi erleri bardur [4:41].

Neshe jıllar neshe kúnler oylanıp,

Xorezmdi, Türkstandı aylanıp [13:95].

Páreń yurtı bilen Awǵan – aymaqtan,

Bulardan at keldi, qoshtı kók attı [15:25].

Mısallarda berilgenindey, shayırlardıń shıǵarmalarında *Hindstan*, *Türkstan* *Awǵan* makrotoponimleri qollanılǵan. Bundaǵı jer atlarınıń tiykarın etnonimler quraydı. Máselen, *Türkstan* etnotoponimi qurılısı boyınsha eki sıńardan turadı. Birinshi sıńarı *türk* – «kúshli, qúdiretli» degen mánini anılatadı. Biziń eramızdıń 545-jılları túrkler xalıq sıptatında tariyxıy arenaǵa shıǵadı. Bul sóz eski runikalıq jazba estelikler tilinde «Türk budun» túrinde ushırasadı. Al ekinshi «stan» sıńarı parsı tiliniń sózi bolıp, belgili bir orındı aymaqtı bildiredi [1:182].

Qońsı otırıp Anna, Quyn kóshede,

Damolla Abdıqádir xalıqqa dárkar [3:34].

Mısalda berilgen mikro etnotoponimge tiykar bolǵan *anna* urıwı qaraqalpaqlardıń On tórt urıw arısı, qıtay toparına kiredi. Bul etnonim tiykarında qalıplesken jer-suw atları respublikamızdıń Nókis, Taxtakópır hám Shımbay rayonlarında awıl hám japlardıń ataması sıptatında ushırasadı [14:12].

Quyn etnonimi qaraqalpaq urıwlarınıń biri bolıp, ol etnotoponim sıptatında Shımbay, Qaraózek hám Shomanay rayonlarında awıl hám kanallardıń atı sıptatında qollanıladı [14:68]. Yaǵnıy, qaraqalpaqlardıń *anna* hám *quyn* urıwları adamları jasaǵan orınlar sol urıw atı menen atalǵan etnotoponimdi payda etken.

Jaǵaltay elinen kelgen janlarım,

Ájekeńniń ahiw zarı aman ba? [4:23].

Jaǵaltay – qaraqalpaqlardıń On tórt arısına qarashı qıpshaq bólimindegi jeti kóshe urıwlarınıń biri esaplanadı. Usı urıw atı menen atalǵan *Jaǵaltay awıl* Shımbay rayonında ushırasadı. Bul jerde usı urıwdıń adamları jasaǵanı ushın usılay atalǵan [14:42].

*Biraq ólseṃ urza bolıń elatım,
Jaylawım Jalayır, teńiz suwatım [13:87].*

Oraylıq Aziyada jer atamaları ishinde *jalayır* urıwı da qatnasqan [16:10]. *Jalayır awılı* Ózbekstannıń Fergana, Surxandarıya hám Tashkent wálayatında ushırasadı [6:62]. Al *Jalayır awılı* Qaraqalpaqstannıń Qanlıkól hám Taxiyatas rayonlarında bar. Bul urıw haqqında toponimikalıq sózliklerde «*jalayır* – ózbek urıwlarınń biri» dep berilgen [14:42].

*Alınbadı hámeldarların awı,
Qostamǵalı eli – Qusxana tawı [15:19].*

*Bárimiz oylassıp bir qıyal etip,
Baymaqlı eline bardıq, yaranlar [4:55].*

Mısalda berilgen *Qostamǵalı eli* etnotoponimi arqalı qaraqalpaqlardıń Qońırat arısı, shúllik bólimi quramındaǵı *qostamǵalı* urıwı adamları jasaǵan orın súwretlengen. Házirgi kúnde bul urıw atı menen atalǵan jerler respublikamızdıń Qaraózek, Qońırat hám Shımbay rayonlarında ushırasadı [14:67].

Baymaqlı urıwı qaraqalpaqlardıń Qońırat arısı, jawıńır bólimine kiredi. Búgingi kúnde *Baymaqlı awılları* respublikamızdıń Qanlıkól, Qaraózek, Nókis, Xojeli hám Shomanay rayonlarında bar [14:22].

*Jerdi aldım Kenegesten,
Atız shaptım bálent-pásten [15:39].*

Qaraqalpaqlar shejiresinde On tórt urıw arısı qıtay, qıpshaq, keneges, mańıt bolıp úlken tórt urıwǵa bólinedi. *Keneges awıl* respublikamızdıń Kegeyli, Taqiyatas hám Shımbay rayonlarında ushırasadı. Shımbay rayonındaǵı bul awıldı Qarajan awılı dep te ataydı [14:54]. Toponimikalıq sózliklerde *Keneges* dep atalatuǵın orınlar Samarqand wálayatınıń Úrgit rayonında, Namangan wálayatınıń Pop rayonında bar ekenligi ayılǵan [6:84].

*Qarashadan uslap mindim tay ǵana,
Bunnan kóship barǵan jerim Bayǵara [12:96].*

*Góruǵlı at shapqan Shambıl – Shambıstan,
Shamnıń sháhri bilen Balqu – Badaqshan [15:25].*

Onomastikalıq ádebiyatlarda *qarasha* toponimi ózbeklerdiń qırıq, qataǵan, laqay, saray qawımleriniń quramındaǵı urıw dep berilgen. *Qarasha awılları* Ishtixan, Narpay rayonlarında ushırasadı [9:121].

Ádebiyatlar

1. Abdinazimov Sh. Berdaq shıǵarmaları tili. – Tashkent: «Fan», 2006. 262-b.
2. Abishov G. Shımbay rayonu toponimleri. Monografiya. – Nókis: «Ilimpaz», 2024. 128-b.
3. Әбдикәдір Бекимбет улы. Таңдамалы қосықлар. – Нөкіс: «Қарақалпақстан», 1966. 63-b.
4. Ájiniyaz. Tańlamalı shıǵarmaları. – Nókis: «Bilim», 2022. 160-b.
5. Губаева С.С. Роль и место этнонимов в образовании географических названий (на материале Ферганской долины): Дисс... канд. филол. наук. – Москва: 1983. –С. 160.
6. Дўсимов З., Эгамов Х. Жер атамаларының қысқаша түсіндірме сөзлиги. – Нөкіс: «Билим», 1991. 184-б.
7. Esemuratov A. Xojeli rayoni toponimleriniń tariyxıy-lingvistikalıq analizi: Filol. ilim. filos. dok. (PhD) diss... – Nókis: 2022. 153-b.
8. Qarlıbaeva G. Ájiniyaz shıǵarmaları tili. – Nókis: «Bilim», 2024. 304-b.
9. Қораев С. Ўзбекистон вилоятлари топонимлари. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2005. 240-б.
10. Mámbetova G. Qaraqalpaqstannıń arqa rayonları gidronimleri. Filol. ilim. filos. dok. (PhD) diss... – Nókis: 2018. 140-b.
11. Насыров Д., Доспанов О., Бекбергенов А., Сайтов Д. Қарақалпақ әдебияты классиклери шығармаларының тили. – Нөкіс: «Билим», 1995.
12. Омар шайыр. Айырша. – Нөкіс: «Қарақалпақстан», 1979.
13. Өтеш шайыр. Таңдамалы шығармалары – Нөкіс: «Қарақалпақстан», 1978.
14. Пахратдинов Қ., Абишов Г. Қарақалпақстан топонimleri сөзлиги. – Нөкіс: «Bilim», 2025. 128-б.
15. Халық шайырлары. – Нөкіс: «Қарақалпақстан», 1997. 116-б.
16. Ҳасанов Ҳ. Ўрта Осиё жой номлари тарихидан. – Тошкент: «Фан», 1965.
17. Юлдашев Д. Жанубий Қарақалпақистон топонимларининг тарихий-этимологик тадқиқи: Филол. фан. ном. дисс... – Нукус: 2012. 143-б.

Shambıl awılı Denew, Baysın hám basqa rayonlarda *Shambıl* túrinde, Qazaqstanda *Jambıl* formasında ushırasadı. S.Qorevtıń miynetinde *shambıl* – qońırat qawiminiń bir urıwı dep kórsetilgen [9:133].

*Gezdim ol Noǵay, Orısı, hámdaǵı Qıpshaq, Estek,
Bilmádim hasla xabar, kimdin soraǵlap jekme-jek [4:70].*

Berilgen misaldaǵı *Noǵay, Orıs* degen jer atları usı millet wákilleri jasaǵan orındı bildiredi. Al *Qıpshaq* qaraqalpaqlardıń On tórt urıw arısındaǵı úlken tórt bólimniń biriniń ataması esaplanadı. Házirgi kúnde *Qıpshaq* toponimi Ámiwdarıya, Qaraózek, Qońırat, Moynaq, Taxtakópir hám Shomanay rayonlarında ushırasadı.

Qıpshaq bólimindegi altı ataǵa qarastı urıwlarınń birin *estek* quraydı. *Estek* toponimi Kegeyli rayonındaǵı awıldın atı bolıp, bul awıldı *Estek qıpshaq awılı* dep te ataydı [14:73]. Demek, shayırlardıń qosıqlarında usı urıw adamları jasadı ótken jer – etnotoponim keltirilgen.

*Jaqayım, Jekeyni gezdim, qırǵızıw-uwaq bilán,
Shıljıwıt, Shúyitni gezdim hám Tilewqabaq bilán [4:71].*

Jaqayım awılı toponimi házirgi kúnde Taxtakópir rayonındaǵı jerdiń atın bildiredi. Ol qazaq urıwlarınń biri atına qoyılǵan. Al *Shıljıwıt* – qaraqalpaqlardaǵı qoldawlı urıwınıń bir tiyresi bolıp, Kegeyli hám Nókis rayonlarında awıl ataması sıpatında qollanıladı [14:124].

Solay etip, búgingi kúnde etnonimlerden jasalǵan toponimlerde sistemalı úyreniw arqalı Oraylıq Aziya aymaǵında jasadı ótken túrkiy hám basqa da xalıqlardıń tariyxıy izlerin, olardıń mádeniy tásir sheńberin anıǵıraq belgilew múmkin. Bul bolsa, óz gezeginde, ulıwma xalıqlıq til baylıǵın tereńirek izertlew, tariyxıy toponimlerde saqlaw hám ilimiy aylanısqa engiziwde áhmiyetli qural bolıp xızmet etedi.

Juwmaq. Juwmaqlap aytqanda, etnotoponimler til menen tariyxıy baylanıstırıwshı faktor dep qarasaq boladı. Olardı XIX ásir shayırları shıǵarmalarından úyreniw arqalı, biz tek ǵana geografıyalıq atamaların payda bolıw sebepleri haqqında emes, al xalqımızdıń tariyxıy rawajlanıwı hám etnikalıq qalıplesiwı haqqında da tereńirek túsinikke iye bolamız.

REZYUME. Maqolada qoraqalpaq mumtoz shoirlari asarlari tilida qo'llanilgan etnotoponimlar o'rganilgan. Etnotoponimlar urug', qabila, xalq, millat nomlari asosida shakllangan geografik obyektlarning nomlarini bildirib, ularning nomlanish sabablari aniqlangan. Shu etnotoponimlarning hozir ham qo'llaniladigan yoki qo'llanilmaydigan turlari XIX asr shoirlari asarlari misolida tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматриваются этнотопонимы, используемые в произведениях каракалпакских классических поэтов. Этнотопонимы обозначают названия географических объектов, образованных на основе названий родов, племен, народов и наций, и выяснены причины их наименования. Типы этих этнотопонимов, которые до сих пор используются или не используются, были проанализированы на примере произведений поэтов XIX века.

SUMMARY. This article examines the ethnotoponyms used in the works of Karakalpak classical poets. Ethnotoponyms denote the names of geographical objects formed on the basis of the names of clans, tribes, peoples, and nations, and the reasons for their naming have been clarified. The currently used or unused types of these ethnotoponyms have been analyzed through the works of 19th-century poets.

INGLIS HÁM QARAQALPAQ TILLERINDEGI SANLÍ BIRLIKLERDÍŇ LEKSIKA-SEMANTIKALÍQ AYÍRMASHÍLÍQLARÍ HÁM KÓRKEM TEKSTLERDEGI KOGNITIV-FUNKCIONAL ROLI

A.M.Aimuxammetova – *tayanish doktorant*

Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch so'zlar: son birliklar, leksik semantika, bilish, frazeologiya, maqollar, tilshunoslik, ingliz tili, qoraqalpaq tili.

Ключевые слова: числовые единицы, лексико-семантика, когнитивность, фразеология, пословицы, лингвокультурология, английский язык, каракалпакский язык.

Key words: numeral units, lexico-semantics, cognitive, phraseology, proverbs, cultural linguistics, English, Karakalpak.

Kirisiw. Inglis hám qaraqalpaq tillerinde san birlikleri aralaspa túrge emes, al mánili sóz túrine kiredi. Olar tek ǵana sanaw quralı bolıp qalmastan, al sózge qosımsha semantikalıq júk, simvolikalıq hám mádeniy mánis te beredi. San birlikleri til biliminde tek matematikalıq túsinikti emes, al xalıqtıń mádeniy miyrası, dúnyaqarası hám kognitivlik tájiriyesin kórsetiwshi qural sıpatında da úyreniledi. Sonlıqtan, olar til mádeniyatın saqlaw hám rawajlandırıwda áhmiyetli ornı iyeleydi [1; 2].

Adebiyatlar analizi hám metodologiya. Izertlewde A.A.Potebnyanıń “Слово и миф” [4] atlı ilimiy jumısında til hám mif teoriiyası sanlardı xalıq dúnyaqarasınıń modelinde áhmiyetli belgi retinde qaraydı. Dubinkinanıń “Имя числительное в английском и туркменском языках” [6] atlı ilimiy miynetinde bolsa ingliz hám túrkmen tillerindegi san birlikleri boyınsha kontrastiv analizi grammatikalıq, semantikalıq hám frazeologiyalıq funkciyalargá toqtıladı. L.Bulinina hám Nouwen “Numeral semantics” [3] atlı ilimiy jumısında san semantikası boyınsha lingvistikalıq izertlewler islep, kontekstke baylanışlı mánilik ayırmashılıqlardı kórsetedi. Bul ádebiyatlar maqalagá tiykar bolǵan kognitiv hám lingvo-mádeniy jantasıwǵa teoriyalıq negiz berdi.

Bul maqalada ingliz hám qaraqalpaq tillerinde sanlı birliklerden paydalanılǵan ertekler, naqıl-maqallar hám tımsallardaǵı gápler analitikalıq kózqarastan qarap shıǵıladı. Maqalada san birlikleriniń til qollanıwındaǵı leksika-semantikalıq ayırmashılıqları, ekspressivlik funkciyası, mádeniy-burmalawshı funkciyası salıstırmalı talqılanadı. Izertlew jumısına kognitiv-lingvistikalıq hám lingvo-mádeniy jantasıw qollanıw, mısallar keltirilip, tillik ortaǵ ózgeshelikleri hám ayırmashılıqları anıq kórsetiledi.

Izertlewge material retinde ingliz tiliniń frazeologiyası, paremiologiyası, kórkem tekstler korpusı hám qaraqalpaq tili, folkları hám ádebiyatı materialları, atap aytqanda, naqıl-maqallar, ayımlar hám turaqlı sóz dizbekleri paydalanıldı. Jumısta salıstırmalı-tipologiyalıq, semantikalıq tallaw hám kognitivlik-lingvistikalıq qatnas jasaw usılları qollanıldı. Maqalada san birlikleriniń semantikalıq mánisi hám mádeniy xızmeti kognitivlik talqılanıp, frazeologizmler hám metafora qatlamın tallaw usılı paydalanıldı.

Nátiyjeler. Salıstırmalı talqılaw nátiyjeleri sonı kórsetedi, ingliz hám qaraqalpaq tillerinde «bir» san birliǵi hár bir tilge tán bolǵan túrli mánislik júklemelerge iye.

Inglis tilinde «bir» kóp jaǵdaylarda tek ayırıwshı, jekelik mánisin beredi, onda jetiklik yamasa tolıqlıq túsiniǵı sáwlelendirilmeydi. Mısalı, «One man no man» («Bir adam – adam emes»), «One fool makes a hundred» («Bir aqmaq júzine jol ashadı») sıyaqlı maqallarda «bir» jeke adamnıń imkaniyatsızlıǵı yamasa kúshsizliǵın ańlatadı.

Qaraqalpaq tilinde bolsa «bir» sanı kóbirek doslıq, birlik hám awızbirshilik belgisi sıpatında qollanıladı. Mısalı, «Awıl basqa bolsa da tilek bir», «Barmaq basqa bolsa da bilek bir», «Kóp awız bir bolsa, bir awız joq bolar» sıyaqlı maqallar «bir» arqalı jámáátshilik hám óz ara járdem pikirın ańlatadı. «Tilek bir», «Bilek bir», «Awız bir» sıyaqlı birikpeler bolsa teńlik hám birlikke nusqaydı.

Solay etip, ingliz tilinde «bir» tiykarınan jekelik, jetispewshilik hám jalǵızlıq mánisin ańlatsa, qaraqalpaq tilinde kerisinshe – toparlasıw, awızbirshilik hám birlik pikirın bildiredi.

Potebnyanıń ilimiy miynetinde aytıwınsha, sanlar xalıq pikirlewiniń dáslepki dúnya modeli bolıp, olar arqalı waqıyalıq tártipke salınadı, toparlarga bólinedi hám bahalanadı. Onıń pikirinshe, mifologiya tildegi semantikalıq evolyuciyanıń dáslepki basqısı esaplanadı, al sanlar bolsa bul processtıń tiykarǵı semantikalıq oraylarınan biri bolıp tabıladı. Sonlıqtan, sanlardıń til sistemasındaǵı nıshanlıq mánileri hám mazmunı tek ǵana lingvistikalıq birlik sıpatında emes, al psixomental hám mádeniy táreplerde de joqarı áhmiyetke iye [4:512].

Qıtay hám rus til biliminde alıp barılǵan salıstırmalı izertlewler, atap aytqanda Jin Haifen [5:54] tárepinen tayarlanǵan izertlewlerde bolsa sanlardıń morfologiyalıq, sintaksislik hám lingvodidaktikalıq funkciyaları tereń úyrenilgen. Izertlewde sanlar qıtay hám rus tillerinde qanday grammatikalıq toparlarga tiyisiligi, olardıń gáptegi ornı hám jasalıw mexanizmleri analiz etiledi. Ásirese, sanlardıń determinativlik, tártipti belgilew, ulıwmalastırıw, shártlilik hám anıqsızlıq sıyaqlı sintaksislik funkciyaları oqıw procesinde qanday kórinetuǵınlıǵı analiz etilgen. Avtor olardıń bilimlendiriwge tiyisli materiallarga integraciyalasıwı, oqıtıwshınıń túsindirme beriw usılı, shınıǵıw hám tapsırmalarda qollanıwı sıyaqlı metodikalıq mashqalalardı anıqlaǵan hám olardı sheshiw boyınsha metodikalıq usınıslar islep shıqqan. Atap aytqanda, bul san birlikleriniń til úyreniwde tek ǵana lingvistikalıq sıpatınan emes, al mádeniy kontekstte de zárúrli rol oynawı aytıladı.